

VU Research Portal

Jacob Grimm als rechtshistoricus

Zwart, J.

published in

QBDBD Almanak 2010 -2011
2011

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Zwart, J. (2011). Jacob Grimm als rechtshistoricus. In *QBDBD Almanak 2010 -2011* (pp. 83-86)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Jacob Grimm als rechtshistoricus

1. Inleiding

De grote taalgeleerde Jacob Grimm (1785-1863) is bij het grote publiek bekend door de wereldberoemde Duitse volksprookjes en sagen, die hij samen met zijn broer Wilhelm Grimm (1786-1859) verzamelde en publiceerde: *Kinder und Hausmärchen* (1812) en *Deutsche Sagen* (1816). Slechts vrijwel uitsluitend in kringen van rechtshistorici en rechtsfilosofen weet men, dat Grimm, die van huis uit jurist was – evenals trouwens Wilhelm – ook een uiterst begaafde rechtshistoricus was, een vooraanstaande – zij het eigenzinnige – vertegenwoordiger van de Historische School in Duitsland en levenslang bevriend met de “stichter” van deze school, Friedrich Carl von Savigny (1779-1861).

2. Grimm en Von Savigny

De basis van de vriendschap tussen Von Savigny en Grimm werd gelegd tijdens een gezamenlijk verblijf in Parijs en de samenwerking aldaar in 1805.¹ Grimm kende Von Savigny al eerder omdat hij, toen hij rechten studeerde aan de universiteit van Marburg in de jaren 1802-1804, college had gelopen bij de slechts zes jaar oudere Von Savigny, die in die jaren in Marburg hoogleraar was. Von Savigny ging na het afsluiten van zijn laatste collegecyclus in 1804 op studiereis en deed op 2 december van dat jaar Parijs aan. Bij aankomst bleek, dat een groot deel van het materiaal, dat hij eerder op deze reis had verzameld, en dat bestemd was om te worden verwerkt in zijn *Geschichte des römischen Rechts im Mittelalter*², was gestolen. De koffer, waarin de documenten waren opgeborgen, was van de koets gesneden. Op 5 januari 1805 schreef Von Savigny daarom een ex-collega in Marburg, een zekere Weis, met het verzoek om één van zijn briljantste studenten naar Parijs te sturen om hem te assisteren bij het goedmaken van het verlies.

Von Savigny's eerste keuze had zojuist de universiteit verlaten en was een advocatenpraktijk begonnen, maar Grimm was een goede tweede. Op 4 februari 1805 komt Grimm in Parijs aan en al drie weken later is de schade tot Von Savigny's grote tevredenheid volledig hersteld.³ Toch vertrekt Grimm pas in oktober 1805 weer uit Parijs en heeft dan acht maanden met Von Savigny samengewerkt, hetgeen een hechte en levenslange vriendschap tussen beide geleerden inluidde. Toen Von Savigny op 25 oktober 1861 overleed, zat zijn trouwe vriend Grimm aan zijn sterfbed. Von Savigny en Jacob en Wilhelm Grimm – ook Wilhelm was met Von Savigny bevriend – hebben uitvoerig gecorrespondeerd, en gelukkig is deze correspondentie, die een schat aan gegevens bevat over de academische en politieke situatie in Duitsland gedurende een belangrijk deel van de negentiende eeuw, bewaard gebleven.⁴

3. Grimm en de rechtsgeschiedenis

Binnen het gezelschap van Duitse rechtsgeleerden, dat de Historische School vormde, tekenden zich twee richtingen af, die men pleegt aan te duiden als de romanistische vleugel en de germanistische vleugel. De eerstgenoemde richting hield zich voornamelijk bezig met de systematische bestudering van het Romeinse recht, en wel in het bijzonder met de ontwikkelingen daarin sinds het in de zestiende eeuw was gerecipieerd in de Duitse landen. De laatstgenoemde richting had vooral belangstelling voor het oorspronkelijke Duits-Germaanse recht. De beide grote coryfeeën van de romanistische vleugel waren Von Savigny en diens meest directe leerling Georg Friedrich Puchta (1798-1846). Grimm behoorde tot de germanistische vleugel, die verder vooraanstaande vertegenwoordigers had in Karl Friedrich Eichhorn

(1781-1854), Georg Beseler (1809-1885) en de latere exponent Otto von Gierke (1841-1921).

Grimm was binnen de Historische School een “buitenbeentje”. In tegenstelling tot de andere rechtshistorici, die tot de school behoorden, verrichtte hij namelijk niet historisch-*systematisch* of *dogmatisch* onderzoek, maar historisch-*philologisch* of *taalkundig* onderzoek. Zo publiceerde hij belangrijke studies over de oude Germaanse rechtstaal. Van zijn hand verschenen onder meer de kleine studie *Von der Poesie im Recht* (1816) en de imponerende werken *Deutsche Rechtsalterthümer* (2 delen, 1828) en *Weisthümer* (4 delen, 1840-1863).⁵ Grimm tracht niet, zoals de andere geleerden binnen de Historische School, historisch-systematische overzichten te geven, waarin *inhoudelijke* historische lijnen van verleden naar heden worden gevolgd, het gaat hem niet om de dogmatisch-*inhoudelijke* kant van de zaak. Hij is daarentegen juist geïnteresseerd in de *vorm* en in de *taal* van met name de oude Germaanse volksrechtspraak, en hij heeft zo een verbluffende hoeveelheid materiaal uit de Germaanse oudheid en Middeleeuwen bijeengebracht, waarin hij ook Scandinavische en Angelsaksische bronnen betrok. Het gaat hem om de vormen, de formules, de taal, de poëzie, de symboliek. *Poëtische* elementen zijn voor Grimm gevoelsmatig een voorwaarde voor het “volkse” karakter van een rechtsbron en hij is gefascineerd door de naar zijn smaak grote poëtische schoonheid en zeggingskracht van de Germaanse rechtsbronnen.

Bij de keuze tussen romanistische en germanistische vleugel kiest Grimm dan ook niet voor de laatstgenoemde richting omdat het Germaanse recht *dogmatisch* meer bij het Duitse recht zou aansluiten dan het Romeinse recht, maar omdat het als *poëtisch* recht een waarachtig volksrecht is, dat hermetisch aansluit bij de Duitse “Volkgeist”. Het Romeinse recht sinds de Middeleeuwen is daarentegen in zijn ogen een steriel, wetenschappelijk recht. Het is niet poëtisch, en zo gevoelsmatig minder een volksrecht, waardoor het niet past bij de Duitse volksaard.⁶

Noten

¹ Zie over de samenwerking en vriendschap tussen Grimm en Von Savigny: R.G. Calmer, *Jacob Grimm. Recht en gerechtigheid*, doctoraalscriptie VU Amsterdam, 1985, blz. 10 e.v. en 93 e.v.

² Dit werk verscheen in 6 delen tussen 1815 en 1831 en later in 7 delen tussen 1834 en 1850.

³ Ik ontleen één en ander aan Calmer, a.w., blz. 11.

⁴ Zie bijvoorbeeld de omvangrijke correspondentie-uitgave *Briefe der Brüder Grimm an Savigny* (herausg. von Wilhelm Schoof), z.pl. (Berlin-Bielefeld): Erich Schmidt Verlag, z.j. (1953).

⁵ “Weisthümer” zijn “wijsdommen”, d.w.z. “gewezen vonnissen”; “doem” is een oud woord voor vonnis of oordeel.

⁶ Verg. Calmer, a.w., blz. 116.

J. Zwart

Amsterdam, maart 2011